

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Josefa Fialy a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti **obce Staré Město**, sídlem Jamnická 46, Staré Město, zastoupené Mgr. Jiřím Kubalou, advokátem, sídlem Josefa Václava Sládka 35, Frýdek-Místek, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2018 č. j. 22 Cdo 4330/2017-302 a rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. května 2017 č. j. 56 Co 65/2017-238, za účasti **Nejvyššího soudu** a **Krajského soudu v Ostravě**, jako účastníků řízení, a obchodní společnosti **LEKOS, spol. s r. o.**, sídlem Betonářská 788/1, Ostrava, zastoupené JUDr. Pavlem Natisem, advokátem, sídlem Betonářská 788/1, Ostrava, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2018 č. j. 22 Cdo 4330/2017-302 a rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. května 2017 č. j. 56 Co 65/2017-238, byla porušena základní práva stěžovatelky na soudní ochranu a na ochranu vlastnictví zakotvená v čl. 36 odst. 1 a v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2018 č. j. 22 Cdo 4330/2017-302 a rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. května 2017 č. j. 56 Co 65/2017-238 se ruší.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena její základní práva zaručená ústavním zákonem, zejména pak v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a její právo dle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a spisu Okresního soudu ve Frýdku-Místku (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 16 C 72/2016 vyplývají následující skutečnosti. Rozsudkem okresního soudu ze dne 11. 11. 2016 č. j. 16 C 72/2016-160 bylo určeno, že stěžovatelka je výlučným vlastníkem chodníku na pozemku parc. č. 1972/89

zapsaném na LV č. 756 pro katastrální území Staré Město u Frýdku-Místku, obec Staré Město, vedeného u Katastrálního úřadu pro Moravskoslezský kraj, Katastrální pracoviště ve Frýdku-Místku (výrok I.). Vedlejší účastníci byla uložena povinnost zaplatit stěžovatelce na nákladech řízení před okresním soudem 32 104 Kč (výrok II.).

3. Proti rozsudku okresního soudu podala vedlejší účastnice odvolání. Krajský soud v Ostravě (dále jen „krajský soud“) rozsudkem ze dne 9. 5. 2017 č. j. 56 Co 65/2017-238 změnil I. výrok rozsudku okresního soudu tak, že žaloba se zamítá (výrok I.), stěžovatelce byla uložena povinnost zaplatit vedlejší účastníci na nákladech řízení před okresním soudem 25 786 Kč (výrok II.) a na nákladech odvolacího řízení 11 776 Kč (výrok III.). Podle názoru krajského soudu okresní soud při posouzení otázky, zda je sporný chodník samostatnou věcí (stavbou v občanskoprávním smyslu) skutková zjištění nevyhodnotil správně. Důkazy provedenými jak před okresním soudem, tak před krajským soudem, zejména pak fotodokumentací a výpověďmi svědků, bylo podle krajského soudu prokázáno, že posuzovaný chodník je v podstatě zpevněným asfaltovým povrchem, jehož základ původně tvořila struska, později štěrk či jiná drť a horní vrstva byla dokončena několikacentimetrovým asfaltovým povrchem. Krajský soud se nedomnívá, že by za této skutkové situace posuzovaný chodník představoval výjimku z pravidla, že stavba spočívající jen v určitém způsobu zpracování pozemku není v zásadě samostatnou věcí. Krajský soud měl proto za to, že posuzovaný chodník není možno považovat za stavbu v občanskoprávním smyslu, není tedy samostatnou věcí v právním slova smyslu, ale je součástí pozemku parc. č. 1972/89 a jako součást pozemku vlastnický náleží vedlejší účastníci.

4. Rozsudek krajského soudu napadla stěžovatelka dovoláním, které Nejvyšší soud odmítl usnesením ze dne 27. 3. 2018 č. j. 22 Cdo 4330/2017-302 s odůvodněním, že krajský soud dostatečným a logickým způsobem vysvětlil, jaké úvahy ho v dané věci vedly k tomu, že předmětný chodník nepovažoval za samostatnou věc v právním slova smyslu. Nejvyšší soud připustil, že jde do značné míry o hraniční případ, a že obecně v obdobných sporech soudy využívají znalecké posudky, v dané věci však není rozhodnutí provedením takového důkazu podmíněno, a to mimo jiné i proto, že ohledně technologického způsobu výstavby chodníku mezi stranami nebyl žádný rozpor.

II.

Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka uvedla, že předmětem sporu je skutečnost, zda je chodník na pozemku parc. č. 1972/89 v k.ú. Staré Město u Frýdku-Místku, který se nachází ve vlastnictví vedlejší účastnice, samostatnou věcí v právním slova smyslu. Stěžovatelka je přesvědčena, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces, když krajský soud neprovedl navrhovaný znalecký posudek ke skladbě chodníku a namísto toho pouze bez bližšího rozboru konstatoval jeho jednotlivé vrstvy jako fakt údajně mezi stranami nesporný. Dle stěžovatelky je soudy opomíjeno, že po celou dobu řízení byla otázka, zda jde o samostatnou věc, považována za vyřešenou, proto se k ní speciálně nevedlo dokazování, které se soustředilo výhradně na určení vlastnického práva, tedy na otázky, jak byl chodník zbudován a za jakých okolností byl převeden na stěžovatelku. Jestliže tedy soud posuzoval stavebně technický charakter chodníku sám, aniž provedl znalecké dokazování, zatížil řízení vadou. Stěžovatelka nesouhlasí taktéž s usnesením Nejvyššího

soudu, který sice uznal, že jde o hraniční případ, odebral však stěžovatelce možnost nového posouzení věci krajským soudem.

III.

Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatelky

6. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření Nejvyššímu soudu, krajskému soudu a vedlejší účastnici řízení.

7. Nejvyšší soud ve svém vyjádření upozorňuje, že brojí-li stěžovatelka v ústavní stížnosti proti neprovedení znaleckého posudku, což mělo mít za následek nesprávné zjištění skutkového stavu (položení jednotlivých vrstev chodníku), Nejvyšší soud je v rámci dovolací revize zjištěným skutkovým stavem věci vázán a nemůže jej přezkoumávat. V dalším Nejvyšší soud odkazuje na odůvodnění napadeného rozhodnutí. Ke stěžovatelkou citovanému nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3143/13 ze dne 23. 3. 2015 (N 60/76 SbNU 809) Nejvyšší soud uvádí, že podle závěru městského soudu v této věci neměla být tvrzení účastníků o technologickém zpracování chodníku – na rozdíl od odkazované věci – sporná.

8. Krajský soud setrvává na svém závěru, že konkrétní chodník nebyl způsobitelným samostatným předmětem právních vztahů, neboť šlo o zpevněný asfaltový povrch, ohraničený z jedné strany přenosnou plechovou ohradou a z druhé strany betonovými obrubníky. Nebýt plechové ohrady, část pozemku, na které byl chodník umístěn, by plynule přecházela do jeho zbývající části tvořící podnikatelský areál jiného vlastníka. S odkazem na podrobnější odůvodnění svého rozsudku krajský soud navrhuje zamítnutí ústavní stížnosti.

9. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření vyjadřuje přesvědčení, že ústavní stížnost není důvodná. Podstatou celého sporu je dle vedlejší účastnice nesouhlas stěžovatelky s jejím záměrem připojit své pozemky parc. č. 1972/89 a další v k. ú. Staré Město u Frýdku-Místku formou sjezdu ke krajské silnici č. 11/477 Ostrava – Frýdek – Baška. Součástí zřízení sjezdu je přeložka předmětného chodníku, ke které se vyjadřoval i Dopravní inspektorát Policie České republiky a k níž bylo vedlejší účastnici uděleno příslušné povolení Magistrátu města Frýdek-Místek. Není tedy pravda, že by vedlejší účastnice chtěla chodník nenávratně odstranit, nehledě na to, že v mezidobí stěžovatelka zřídila na protější straně ulice nový chodník, který je modernější, bezpečnější, a který zabezpečuje chodcům bezproblémový pohyb po druhé straně ulice. Vedlejší účastnice dále uvádí, že sjezd je nyní již kompletně vybudovaný, a to včetně přeložky chodníku. K dokončení stavby došlo v létě 2017, v mezidobí mezi právní mocí rozsudku městského soudu a vydáním usnesení Nejvyššího soudu o odložení právní moci. I kdyby tedy Ústavní soud dospěl k závěru, že vlastníkem chodníku je stěžovatelka, nemělo by to na věc žádný praktický dopad, protože sjezd je již zřízen a stěžovatelka by se nemohla vůči vedlejší účastnici domáhat jeho odstranění, protože vedlejší účastnice byla v danou dobu oprávněna k jeho zřízení. Poukazuje-li stěžovatelka na náleze sp. zn. I. ÚS 3143/13, v něm šlo o to, že dovolací soud při svém hodnocení skladby letištní ranveje nepřihlédl k technologickým detailům tvrzeným účastníkem řízení. Současně však Ústavní soud v témže nálezu konstatoval, že není součástí soustavy soudů, a není proto zásadně oprávněn se vyslovovat k výkladu

soukromoprávního charakteru stavby letištní dráhy, a do rozhodnutí dovolacího soudu zasáhl jen z toho důvodu, že nebylo náležitě odůvodněno. V posuzované věci tak tomu dle vedlejší účastnice není, protože rozhodnutí krajského soudu i Nejvyššího soudu jsou řádně odůvodněna, konkrétně pak ve vztahu k zamítnutí návrhu stěžovatelky na provedení znaleckého posudku. Vedlejší účastnice se domnívá, že ji stěžovatelka soustavně šikanuje všemi možnými prostředky, proto navrhuje, aby jí Ústavní soud uložil povinnost nahradit vedlejší účastnici náklady řízení před Ústavním soudem.

10. Uvedená vyjádření byla zaslána stěžovatelce na vědomí a k případné replice, stěžovatelka však možnosti vyjádřit se nevyužila.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka i vedlejší účastnice jsou právně zastoupeny v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

12. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Po zvážení všech výše uvedených skutečností a prozkoumání příslušného spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

14. Ústavní soud se pojmem stavby z hlediska občanskoprávního a z hlediska stavebního práva ve svých rozhodnutích již dříve zabýval a např. ve svém usnesení sp. zn. II. ÚS 1351/10 ze dne 15. 11. 2011 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>) dospěl k závěru, že nesplňuje-li výsledek stavební činnosti pojmové znaky stavby jako věci nemovité, je vlastníkem předmětné komunikace vlastníkem pozemku, na kterém se komunikace nachází. V citovaném usnesení Ústavní soud konstatoval, že aby posuzovaná účelová komunikace představovala věc nemovitou, konkrétně stavbu spojenou se zemí pevným základem, je v první řadě třeba, aby byla schopna být vůbec věcí ve smyslu § 118 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, tedy být „vymežitelným kusem vnějšího světa“ [nález sp. zn. II. ÚS 529/05 ze dne 19. 6. 2007 (N 97/45 SbNU 379)], který tvoří samostatnou věc, nikoli součást věci jiné, v daném případě pozemku. Ústavní soud dále uvedl, že o takový vymežitelný kus vnějšího světa nemůže jít dle konstantní judikatury tam, kde povrch pozemku byl zpracován navrstvením přírodních stavebních materiálů tak, že nelze určit jasnou hranici, kde končí pozemek a začíná stavba (např. u tenisového dvorce – viz rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006 sp. zn. 22 Cdo 1118/2005, obdobně dosavadní judikatura posoudila i jiné případy zpevnění povrchu pozemku vrstvením různých přírodních materiálů – typicky šlo u parkovišť a kurtů o různé štěrky, makadam, živce, antuku apod.). Obdobně ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 42/01 ze dne 17. 4. 2002 (N 48/26 SbNU 39) Ústavní soud dospěl k závěru, že zpevněná asfaltová plocha – parkoviště nemá z hlediska občanskoprávního povahu stavby.

15. V posuzované věci bylo v řízení před obecnými soudy prokázáno, že základ předmětného chodníku z technologického hlediska původně tvořila struska, později štěrk či jiná drť, horní vrstva pak byla dokončena několikacentimetrovým asfaltovým povrchem, na jedné straně chodník je stavebně ohraničen plechovou ohradou, za níž pokračuje pozemek parc. č. 1972/89 a tvoří podnikatelský areál vedlejší účastnice. Ústavní soud na základě spisového materiálu včetně v něm obsažené fotografické dokumentace dospěl k závěru, že na rozdíl od shora uvedených případů není konkrétní předmětný chodník pouhým zpevněním povrchu pozemku vrstvením přírodních materiálů či zpevněnou asfaltovou plochou, nýbrž samostatnou (stavbou) věcí v občanskoprávním smyslu, a jako takový je součástí místní komunikace [§ 12 odst. 4 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 13/1997 Sb.“)], jejímž vlastníkem je podle § 9 odst. 1 tohoto zákona obec, na jejímž území místní komunikace leží, tedy stěžovatelka. Jde o zákonem předvídaný případ, kdy se nachází stavba místní komunikace (jíž je chodník součástí) na cizím pozemku (§ 17 odst. 2 zákona č. 13/1997 Sb.).

16. Dovodil-li tedy krajský soud, že v dané věci předmětný chodník nepředstavuje samostatnou stavbu v právním slova smyslu, nýbrž jde toliko o část pozemku parc. č. 1972/89 vlastnicky náležejícího vedlejší účastnici, zasáhl tímto svým závěrem do práva stěžovatelky na soudní ochranu a v důsledku toho i do jejího práva na ochranu vlastnictví. Jak již Ústavní soud uvedl ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 114/96 ze dne 25. 9. 1997 (N 114/9 SbNU 7), právo plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny, totiž právo na řádný proces, v sobě zahrnuje nejen právo na spravedlivý způsob vedení procesu, ale také právo na trvání procesu až do jeho ukončení zákonem předpokládaným způsobem.

17. Uvedené platí i pro napadené usnesení Nejvyššího soudu, který uzavřel, že závěry krajského soudu v dovolacím přezkumu obstojí, když je krajský soud dostatečným způsobem odůvodnil a nelze je považovat za zjevně nepřiměřené z hlediska zjištěného skutkového stavu. Na druhou stranu Ústavní soud přisvědčuje závěru Nejvyššího soudu, že v dané věci krajský soud nepochybil, když nedoplnil dokazování znaleckým posudkem, neboť znalec by nenapomohl k objasnění věci za situace, kdy nemůže zodpovědět pro řízení zásadní právní otázku, zdali je předmětný chodník samostatnou věcí v právním slova smyslu. Uvedené platí tím spíše, že ohledně technologického způsobu výstavby chodníku mezi stranami nebyl žádný rozpor. Jinými slovy, skutkový stav, pokud jde o stavební strukturu chodníku, byl v řízení řádně zjištěn, každá ze stran však měla jiný názor na to, zda za stavu, kdy jednotlivé vrstvy chodníku tvoří zpevňující drť či štěrk v sypké podobě a jsou zpevněny několikacentimetrovou asfaltovou vrstvou, chodník je či není samostatnou věcí v právním slova smyslu. Na takovém závěru se jednoznačně neshodly ani ve věci rozhodující soudy, ostatně Nejvyšší soud v odůvodnění svého napadeného usnesení konstatoval, že jde o případ do značné míry hraniční.

18. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018 č. j. 22 Cdo 4330/2017-302 a rozsudek krajského soudu ze dne 9. 5. 2017 č. j. 56 Co 65/2017-238 podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Důvody pro přiznání náhrady nákladů řízení vedlejší účastníci na základě § 62 odst. 4 zákona o Ústavním osudu, podle kterého Ústavní soud může v odůvodněných případech podle výsledků řízení usnesením uložit některému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi jeho náklady řízení, Ústavní soud neshledal.

Poučení: Proti nálezů Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 25. června 2019

Josef Fiala
předseda senátu